

BIBLIOTEKA

908

SH.12

HALIL SHABANI

*Trashëgimia
kulturore
e Konispolit*

908
3H12

Halil Shabani

*Trashëgimia
kulturore e
Kenispolit*

56977

BOTIMET "MILOSAO"

PARATHËNIE

Kultura shqiptare në të gjithë përbërësit e saj, lulëzoi në shekuj. Ajo në shumë drejtime të saj arriti nivele të larta duke ruajtur traditën kombëtare në përshtatje me zhvillimet e kohës, duke krijuar vlera dhe tipare të qënësishme.

Nga të gjitha strukturat, më themelorja dhe më e qëndrueshmja është trashgimia kulturore shqiptare. Qëllimi kryesor në këtë aspekt është ruajtja e origjinalitetit të kulturës sonë. Kjo na shërben në radhë të parë për forcimin e indentitetit tonë kombëar dhe së dyti tregon vendin që zenë në rrjedhën e historisë së Evropës e më gjerë.

Në kohën që po jetojmë trashëgimia kulturore merr rëndësi teje të veçanta si gjeneratore e fuqishme në zhvillimin e përgjithshëm shoqëror, tregon epërsinë e mendimit dhe qëndrimit qytetar, për kulturën në përgjithësi dhe prosperitetit kombëtar në veçanti.

Është faktë që vitet e fundit trashgimia jonë kulturore u dëmtua duke prishur objekte të çmuara, duke grabitur nga pavionet e muzeumeve tona objekte me vlera të pa llogaritshme. Ajo që bie në sy është zhdukja e objekteve që i takojnë autoktonisë së kulturës sonë, ndaj ruajtja e objekteve të kulturës është kaq e rëndësishme.

Objekte të trashgimisë kulturore, si në të gjithë Shqipërinë, ka edhe në qytezën e Konispolit. Ky vendbanim ruan në gjirin e vet shtresa të

shumta kulturash e qytetrimesh. Përmëdim këtu shpellën e Kërshmoit, qytezën antike të Ajtoit, vendbanimet, Stismas, Lumbardhë etj, të cilat e rrethojnë qytezën e Konispolit në një rreze deri 4 km.

Në shekullin 17-18 në Konispol vihet re një përhapje e kulturës islame sidomos në objektet e kultit. Ndërtimi dhe arkitektura e tyre ka karakteristika të veçanta.

Banesa karakteristike e Konispolit është dy katshe me orientim sipas terrenit dhe me konstruksion guri. Në fund të shekullit të XIX vihen re ndërtime me masive, ndërtesa karakteristike këto të qyteteve të jugut. Qemeri me dyer dhe dritare dhe qoshet e gdhëndura janë dy elemente arkitekturore që i gjenë pothuajse në të gjitha ndërtimet. Vlen të përmëndet ndërtimi i portave të medha të oboreve me harqe e qemere dhe me gurë të gdhëndur bukur, traditë kjo që nga qyteti antik i Ajtoit (porta e madhe e ekspozuar në Muzeun Historik Kombëtar). Sot në Konispol numërohen mbi 20 porta të tilla të ruajtura mirë.

Konispoli ka patur lidhje ekonomike dhe tregëtare me Delvinën dhe Filatin por edhe me qytete të Greqisë si Korfuzi. Ata kanë bashkëjetuar duke ruajtur secili individualitetin dhe traditën e vet.

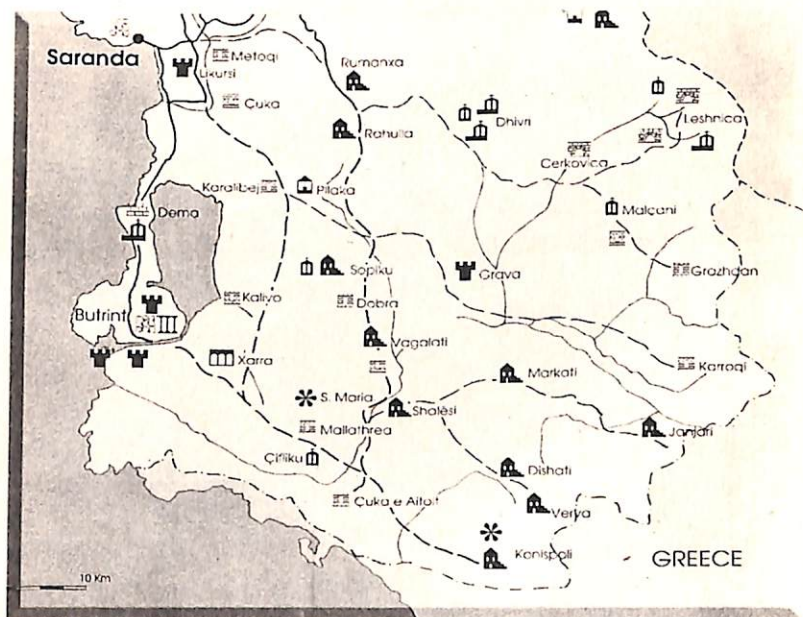
Duke përshëndetur iniciativën e Z. Halil Shabani për të pasqyruar trashgiminë kulturore të qytezës së Konispolit, mendoj se punimi i tij është i vlefshëm dhe i shërben përpjekjeve të gjithanshme për ta përfshirë edhe këtë trevë në lëvizjen mbarëkombëtare drejt Europës në shekullin e ri.

Safet Ademi

Konispol, janar 2000

Konispoli shtrihet në skajin më jugor të Shqipërisë, 40 km në jugë lindje të qytetit të Sarandës. Ai është ndërtuar mbi një pllajë 250-300 metra mbi nivelin e detit. Rrethuar nga mali i Saraqinit jo shumë i lartë (1036m) edhe kodrat e Nartës (700 m), të zhveshura nga bimësia e lartë

Bimësia e ulët e shkureve është e zhvilluar në të gjithë sipërfaqen, ndërsa në perëndim të qytetit të Konispolit ndodhet një pyll i dendur me pisha të buta. Përmendet dhe dallohet si vend kurativ me dimër të butë dhe verë të freskët. Freskinë kësaj klime me plot shendet për banorët, ia jep afërsia me detin Jon me rreth 2 km larg në vijë ajrore. Lugina e

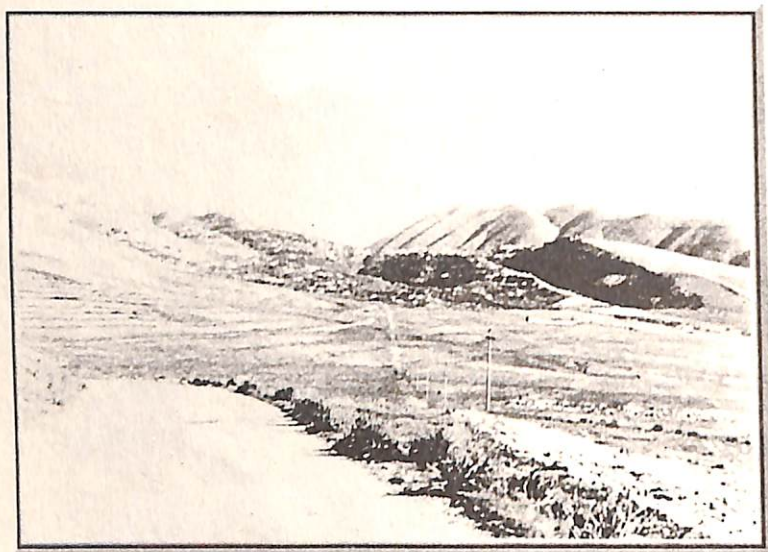

Vardharit në perëndim të Konospolit, krijon një mikroklimë të nxehtë ku lulëzojnë bajamet, dardhat, fiqtë, ullinjë, lulet shumëngjyrëshe dhe sherebeli me hamocfakën. Në të gjitha oboret e shtëpive harlisen hardhitë të rrethuara nga bajamet e ullinjë.

Nga perëndimi dhe veriu, Konispoli krijon pamje tepër piktoreske me hapsira me detin Jon, Çukën e Ajotit në formë konike e deri në ishullin turistik të Korfuzit, fushën e blertë të Vrinës, Mursisë dhe deri në gjirin e Sarandës.

Rreth Konospolit ka lëndina dhe vënde të përshtatshme për eskursion dhe për ushtrimin e sporteve.

Pamje mahnitëse merr Konispoli në perëndim të diellit, në çastin kur dielli eret largë në detin Jonë mes ngjyrës së kuqeremtë e të ndritshme.

Pamje e Konospolit

Ai qëndron vezullues mbi ballkonin e tij natyror mbi kodrat e Buarit e

bregut të Koçit. Ka banesa monumente kulture me arkitekture të zhvilluar të grupuara që formojnë ansamble ndërtimi por edhe të veçuara.

26.000 vjet më parë është shekulli dhe viti ku zë fill jeta në Konispol. Shpella e Kreshmoit e Konispolit, që gjendet rreth 1km në vijën ajrore në veri të qytetit shënon këtë datë, kur ka zënë fill jeta e njeriut të komunës primitive. Këtë e dëshmojnë veglat e punës prej stralli, enët prej balte, veglat e punës prej kocke si dhe gjetja e një kokre fare te elbit të egër në gjëndje të karbonizuar. Jeta në këtë shpellë vazhdoi shumë gjatë, gati në nëntë etapa historike rrjesht që arrijnë deri në mesjetën e mesme, në shekullin e XIII pas Krishtit. E parë në këtë këndvështrim ajo përbën nje rast unikal për gjithë trevat e Shqipërisë.

Kultura autoktone më e herëshme nga shpella e Kreshmoit, e krijuar nga

banorët vendas është ajo e punimit të strallit me tehe të retushuara si edhe shpueset që ndeshen më rrallë. Këto prodhime njihen qysh nga paleoliti i lartë dhe mezoliti në Ballkanin jugor.

Kultura e qeramikës përbën gjetjen më tipike në këtë vendbanim me jetë intensive. Në këtë kulturë spikatin kupat me buzë të drejta, enët prej balte me vegje tunelore dhe me fund të sheshtë.

Ornamentet ose zbukurimet e enëve janë impreso (pickim thoi) dhe të bëra me një instrument të ngjashëm me kulturën devollite. Njëkohësisht përfaqësohet edhe prodhimi vendas i pikturuar me grupe vijash paralele dhe motive tel me gjemba. Prodhimet e kulturës së bronzit, bakrit dhe hekurit përmenden për origjinalitetin e tyre, zbukuruar me dekoracion plastik dhe ıçizim.

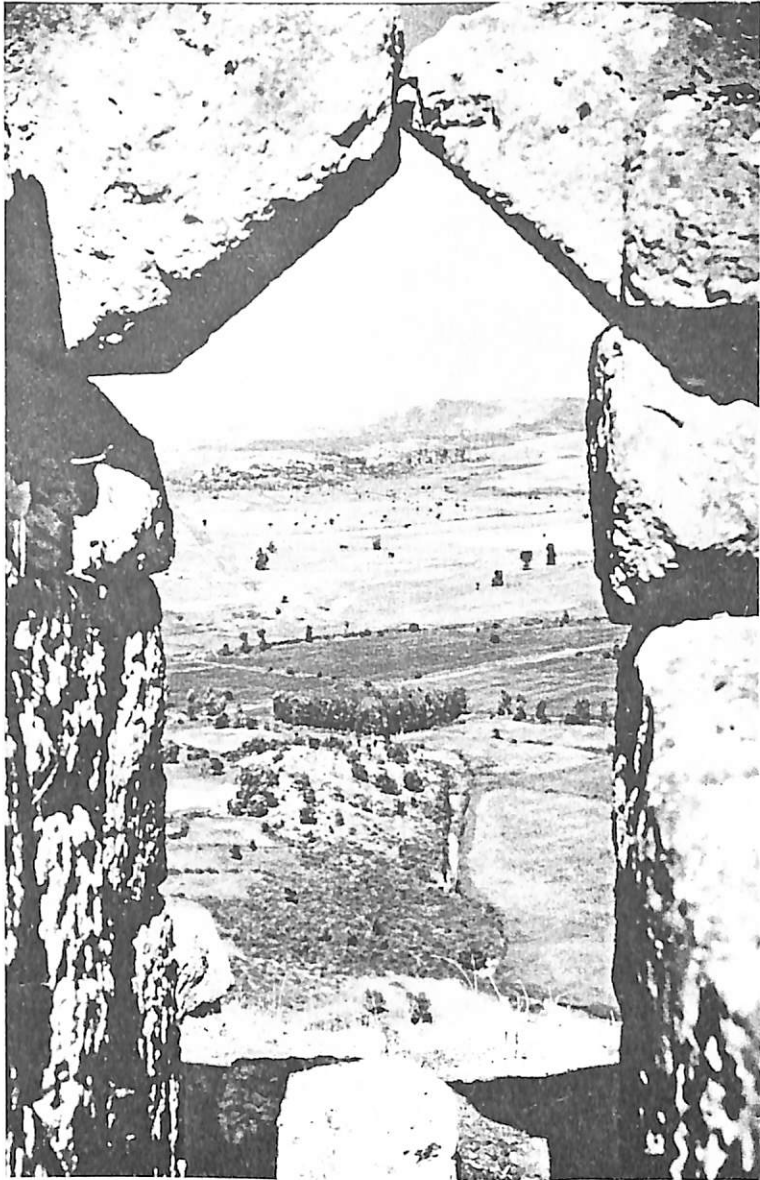
Në periudhën protourbane banorët e kësaj shpelle populluan qytetin antik të Çukës së Ajtoit aty pranë (reth 2.5 km vijë ajrore). Në fund të shekullit V e fillim të shekullit IV para Krishtit këta banorë përveç mureve rrethuese të qytetit ndërtuan dhe vepra madhore të kulturës kombëtare shqiptare si Porta me qemer, godina e "pallatit" të qytetit antik të Çukës së Ajtoit, banesa të mbështetura në shkëmbinj, etj.

Porta me qemer përbën një rast unikal që shquhet ndër të gjitha ndërtimet në trevën e Epirit dhe të Ilirisë. Në këtë mënyrë ajo përbën një ndërtim pikant me vlera të larta arkitektonike (sot ajo është e ekspozuar në një nga ambientet e Muzeut Kombëtar në Tiranë).

Jeta në Konispol më vonë vazhdoi në vendbanimin e hapur fshatar në bregun e Strerrës (Stizmazi) në banesat në Vardhar e Lumbardhë etj.

Ndër to më interesante dhe më i rëndësishmi është vendbanimi në bregun e Strerrës ose siç e quan populli "fshati në qafën e Stismave". Ky vendbanim përbëhet nga 20 banesa të ndërtuara në dy taraca, një burim uji dhe disa mure taracimi.

Deri sot të 20 banesat ruhen në gjëndje të mirë (deri në 1 m lartësi) ku në to pasqyrohen dy tipe arkitektonike. Ky vendbanim datohet i antikitetit të vonë e pikërisht në shekujt V-IX pas Krishtit.

Porta me qemer e Çukës së Ajtait

Vendbanimi në bregun e Sterrës

Tipi i parë arkitektonik i banesave është me planimetri katërkëndëshe me dy ambiente të shkallëzuara, ku në ambjantin më të lartë është e zhvilluar një shkallëzim ose sofat prej guri .

Tipi i dytë arkitektonik i banesave është me planimetri të harkuara në dy qoshet e banesave (zakonisht në qoshet e përparme) dhe përbëhet vetëm nga dy mjedise ku mungon elementi i shkallëzimit ose sofati.

Mendimi mbizotrues për Konispolin, në teritorin që shtrihet sot në 7 lagje është që në shekujt XII-XIII duke marrë për bazë gërmimet arkeologjike në Vardhar, Llotrua etj. Ndërsa dokumenti i parë i shkruar për Konispolin është ai 1431-1432. Ndërmarrja e regjistrimit të parë të popullsisë shqiptare që organizoi Perandoria Turke nëpërmjet feudalëve Osmanë në 1431-1432 përfshin edhe Konispolin. Nga Surreti defter Sancak arvonid 1431-1432 jepet Konispoli si "fshat me një skelë (Skela e Shën Todhrit, shënimi i H. Shabanit) me 1200 açe, bive (gra të veja) 2, Have 21, beqarë 3 dhe të ardhura të përgjithshme me shumën prej 2667